

УДК 329.78-053.5(477)(043.3)

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ ЯК ДО СТРАТЕГІЧНОГО НАПРЯМУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Коляда Н.М., д. пед. н., професор,
завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У статті висвітлено новітні підходи до молодіжної роботи, підготовки молодіжних працівників як до стратегічного напрямку соціальної політики в контексті реалізації реформаторського проекту Закону України «Про молодь», розробленого групою народних депутатів спільно з Міністерством молоді та спорту, UNISEF і експертами Реанімаційного пакету реформ. Ключові напрямки законопроекту – зайнятість, молодіжне житло й будівництво, підтримка молоді в складних обставинах, культурний розвиток, здоров'я й фізичний розвиток, правовий захист тощо. Поруч із термінами, традиційними для попередніх законодавчих документів у галузі молодіжної політики (неформальне молодіжне об'єднання, молодіжна організація, національно-патріотичне виховання молоді та ін.), у проекті з'являється низка термінів, що вносять інноваційний потенціал у зміст соціальної політики щодо молоді, а саме: вразливі групи молоді (вразлива молодь), молодіжна робота, участь молоді, молодіжна рада, молодіжна консультативна рада, молодіжний працівник, молодіжний центр, неформальна освіта молоді та ін.

Ключові слова: соціальна політика, проект Закону України «Про молодь», молодіжна робота, молодіжний працівник.

В статье освещены новейшие подходы к молодежной работе, подготовке молодежных работников в качестве стратегического направления социальной политики в контексте реализации реформаторского проекта Закона Украины «О молодежи», разработанного группой народных депутатов совместно с Министерством молодежи и спорта, UNISEF и экспертами Реанимационного пакета реформ. Ключевые направления законопроекта – занятость, молодежное жилье и строительство, поддержка молодежи в сложных обстоятельствах, культурное развитие, здоровье и физическое развитие, правовая защита и т. п. Наряду с терминами, традиционными для предыдущих законодательных документов в области молодежной политики (неформальное молодежное объединение, молодежная организация, национально-патриотическое воспитание молодежи и др.), в проекте появляются термины, которые вносят инновационный потенциал в содержание социальной политики в отношении молодежи, а именно: уязвимые группы молодежи (уязвимая молодежь), молодежная работа, участие молодежи, молодежный совет, молодежный консультативный совет, молодежный работник, молодежный центр, неформальное образование молодежи и др.

Ключевые слова: социальная политика, проект Закона Украины «О молодежи», молодежная работа, молодежный работник.

Koliada N.M. INNOVATIVE APPROACHES TO YOUTH WORK AS STRATEGIC DIRECTION OF SOCIAL POLICY IN UKRAINE

The article highlights new approaches to youth work, training of youth workers as strategic direction of social policy reform in the context of the draft Law of Ukraine "On Youth". Current practice indicates a number of topical issues related to the preparation and formation of professional skills and social competencies of social workers – future implementers of youth policy. In particular, the practice demonstrates the failure of existing forms of training, which are now mostly limited academic training specialists in the social and socio-educational fields in universities. Modernity requires wider distribution of non-traditional and innovative forms of formation of personnel potential in the field of youth work. An example of an innovative approach to youth issues in general and youth training personnel reform is a new draft Law of Ukraine "On Youth", developed by a group of MPs, together with the Ministry of Youth and Sports, and experts UNISEF resuscitation reform package. Key areas of the bill are: employment, housing and youth building support young people in difficult circumstances, cultural development, health and physical development, legal protection. Along with the traditional preliminary legal instruments in the field of youth policy, such as informal youth associations, youth organizations, national-patriotic education of youth and others. The draft appears a number of terms that make the content innovative potential of social youth policy (individuals aged 12 to 28 years, the basic strategic value of the state and society, the subject of social and economic policy), namely vulnerable young people (vulnerable young people), youth work, youth participation, youth council, youth advisory council, a youth worker, youth center, informal education of young people and others.

Key words: social policy, the draft Law of Ukraine "On Youth", youth work, youth worker.

Постановка проблеми. Сучасність висуває низку вимог до підвищення ефективності соціальної роботи з молоддю, серед яких оновлення змісту підготовки, зосередження уваги на усвідомленні досвіду минулих років; урахування вікових особливостей і прав молодих людей, формування умінь вибору змісту роботи, планування і т. п. Тому на порядку денному – формування справжнього соціально компетентного організатора молодіжної роботи, розроблення ефективних моделей і механізмів підготовки кадрів для означеної сфери соціальної роботи з урахуванням адекватних особливостей часу орієнтацій та інтересів молоді, а також соціально-політичної ситуації в країні й світі.

Сучасна практика свідчить про цілу низку актуальних проблем, пов'язаних із підготовкою та формуванням професійних якостей і соціальних компетентностей соціальних працівників – майбутніх реалізаторів молодіжної політики. Зокрема, практика свідчить про недостатність наявних форм професійної підготовки, які нині в основному обмежені академічною підготовкою спеціалістів соціальної та соціально-педагогічної сфери у ВНЗ. Сучасність потребує ширшого розповсюдження нетрадиційних, інноваційних форм створення кадрового потенціалу в галузі молодіжної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливими для нашого дослідження є й наукові розвідки щодо розвитку соціальної політики, молоді, молодіжного руху з погляду різних гуманітарних наук: соціології (В. Барабаш, М. Головатий, Ю. Криворучко, М. Перепелиця, В. Скуратівський, О. Яременко та ін.); історії (І. Дутчак, О. Зінько, О. Корнієвський, В. Палкін, Р. Пальчевський, Т. Пашиніна, В. Прилуцький, І. Шумський та ін.); політології (В. Головенько та ін.). Проте більшість наукових праць тільки побічно стосуються досліджуваної теми, мають фрагментарний характер і вимагають усебічного аналізу.

Постановка завдання. Мета статті – висвітлити новітні підходи до молодіжної роботи, підготовки молодіжних працівників як до стратегічного напрямку соціальної політики в контексті реалізації реформаторського проекту Закону України «Про молодь».

Виклад основного матеріалу дослідження. Прикладом інноваційного підходу до молодіжних проблем і підготовки молодіжних кадрів є новий реформаторський проект Закону України «Про молодь», розроблений групою народних депутатів спільно з Міністерством молоді та спорту,

UNICEF і експертами Реанімаційного пакету реформ. Проект закону про молодь було внесено на розгляд Верховної Ради у грудні 2015 р. Після розгляду нардепи зрозуміли, що цей законопроект потребує значного доопрацювання. Зокрема, як відзначив ідейний натхненник і співавтор молодіжного законопроекту нардеп І. Крулько, головна проблема цього проекту полягала в тому, що він розроблявся для молоді без участі самої молоді. Тому Міністерство молоді та спорту в співпраці з Реанімаційним пакетом реформ і за підтримки ЮНІСЕФ та ICAP провели широке громадське обговорення законопроекту серед студентів. У результаті попередній проект закону змінився на 60% [4].

Нова редакція Закону України «Про молодь» розроблялася протягом 2016 р. народними депутатами України, спеціалістами Міністерства молоді та спорту, Реанімаційним пакетом реформ, членами молодіжних громадських об'єднань, громадськими діячами.

Протягом 2016 р. пройшла низка громадських обговорень у регіонах, в яких узяли участь кілька сотень активістів, представників молодіжного руху, місцевої влади тощо. Для розроблення законопроекту були проведені регіональні обговорення за молоддю в Дніпрі, Одесі, Львові, Харкові та Краматорську.

24 листопада 2016 р. У приміщенні Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ» міністр молоді та спорту І. Жданов презентував новий законопроект «Про молодь». «Ми побачили, що молодь прагне змін, потребує нових механізмів та інструментів, а не ті радянські методи реалізації державної політики в молодіжній сфері. А для цього потрібно активно використовувати дорадчі та консультативні органи та залучати молодь» [2]. Міністр розповів, що цьому законопроекту передував ще один, який внесли на розгляд до Верховної Ради ще в 2015 р. Але не було дотримано принципу європейської молодіжної політики – залучення самої молоді. Тому в Міністерстві вирішили провести попередні громадські слухання. До розроблення оновленого законопроекту долучили близько 200 молодих експертів, а також проаналізували досвід різних країн ЄС.

Міністр молоді та спорту висловив сподівання, що у Верховній Раді новий законопроект «Про молодь» не викличе ніяких запитань, оскільки він розроблений за кращими європейськими стандартами (для його розроблення використали напрацювання 40 країн і Європейську хартію молоді). До того ж нова редакція Закону Украї-

ни «Про молодь» підготовлена українською молоддю для молоді [2].

На думку сучасників, новий законопроект здатен суттєво змінити молодіжну політику України. Він може змінити філософію молодіжної політики України, починаючи від структури молодіжних організацій і закінчуючи питаннями фінансування [4].

Український законопроект про молодь розробляти на основі молодіжних законів європейських країн. І тому в разі прийняття він може змінити ситуацію. Щоб визначити, наскільки пріоритетною є молодіжна політика для держави, досить подивитися, як вона фінансується. Наприклад, у Німеччині, де майже сто років тому був ухвалений закон про молодь, який діє й досі, тільки з федерального бюджету виділяється більше 400 мільйонів євро на рік (це приблизно по 33 євро на одну молоду особу). Приблизно так само – у Великій Британії чи Фінляндії. У нас ситуація така, що на рік виділяється менше 1 гривні на одну молоду людину. Це не освітні кошти, а саме ті, які йдуть на реалізацію молодіжних ініціатив. На думку сучасників, новий законопроект здатен суттєво змінити молодіжну політику України [4].

Проект Закону України «Про молодь» визначає основні поняття, мету та завдання, основні принципи й напрямки реалізації молодіжної політики в Україні, основні правові процедури та гарантії реалізації прав молоді, основи державної підтримки молоді та її участі в житті держави, участь молоді в розробленні та реалізації молодіжної політики, особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності організацій, які працюють із молоддю, основні підходи до вивчення, розроблення й реалізації молодіжної політики на всіх рівнях, а також визначає заходи для її здійснення, створення умов для підтримки молоді та розвитку її потенціалу, інфраструктуру молодіжної політики та загальні засади фінансування заходів щодо її реалізації.

Відповідно до п. 3 ст. 1 зазначеного проекту молодіжна політика – «складова частина політики держави, сукупність соціальних, національних, соціокультурних ідей, принципів і моделей розвитку, спрямована на створення сприятливих умов для повноцінного становлення особистості молоді особи, її успішної інтеграції в суспільне життя, а також на її залучення до управління на місцевому, регіональному й національному рівні; ґрунтується на моделі відкритого розвитку, що спонукає молодих осіб проявляти ініціативу, самостійно визначати власні цілі та цінності, бути залученими й мати змогу визначати пріоритети та методи здійснення молодіжної політики» [1].

Ключові напрямки законопроекту такі: зайнятість, молодіжне житло й будівництво, підтримка молоді в складних обставинах, культурний розвиток, здоров'я й фізичний розвиток, правовий захист тощо.

Поруч із термінами, традиційними для попередніх законодавчих документів у галузі молодіжної політики (неформальне молодіжне об'єднання, молодіжна організація, національно-патріотичне виховання молоді та ін.), у проекті з'являється низка термінів, що вносять інноваційний потенціал у зміст соціальної політики щодо молоді (фізичні особи віком від 12 до 28 років, базова стратегічна цінність держави й суспільства, суб'єкт соціальної й економічної політики), а саме: вразливі групи молоді (вразлива молодь), молодіжна робота, участь молоді, молодіжна рада, молодіжна консультативна рада, молодіжний працівник, молодіжний центр, неформальна освіта молоді та ін.

У контексті предметного поля нашого дослідження заслуговують на увагу новітні підходи до молодіжної роботи – комплексу заходів молодіжної політики, що орієнтовані на молодь і проводяться разом із молоддю й для молоді засобами неформальної освіти у вільний для молоді час, спрямованих на надання можливості молоді розвиватися самостійно; ці заходи також націлені на покращення умов особистого й соціального розвитку молодих осіб відповідно до їхніх потреб і можливостей, сприяють їхньому духовному та фізичному розвитку [1].

Із метою реалізації заявлених новацій у розділі V «Інфраструктура молодіжної роботи» передбачено цілу низку заходів, спрямованих на забезпечення організованого дозвілля молоді (ст. 22). Особлива роль у підвищенні ефективності молодіжної роботи відводиться підготовці спеціалістів нової доби – молодіжних працівників (ст. 23). Передбачається, що органи державної влади та місцевого самоврядування для розвитку на місцях молодіжної інфраструктури надаватимуть усебічну підтримку установам і організаціям, які готують молодіжних працівників та інших фахівців із роботи з молоддю (членів молодіжних рад, керівників молодіжних центрів і організацій, які відіграють важливу роль у житті суспільства на місцевому й регіональному рівні) [1].

Така підтримка регулюється Положенням про підготовку молодіжних працівників, яке затверджується центральним органом виконавчої влади з питань молоді й включає такі особливості:

1) створення експертної ради з розвитку молодіжної роботи, яка формується із компетентних представників молодіжних організацій, що розглядає та затверджує типові

програми й стандарти оцінки якості навчання молодіжних працівників;

2) запровадження трирівневої системи підготовки молодіжних працівників за програмами базового й спеціалізованого навчання, а також програми навчання тренерів;

3) визначення критеріїв сертифікації національною експертною радою тренерів молодіжної роботи установ і організацій, які мають право здійснювати підготовку молодіжних працівників;

4) ведення реєстру сертифікатів молодіжних працівників, які успішно пройшли навчання молодіжного працівника відповідно до вимог цього Положення [1].

У проекті Закону України «Про молодь» саме кадрову підтримку реалізації молодіжної політики визнано найважливішою системою заходів із розвитку молодіжної інфраструктури для органів державної влади й місцевого самоврядування. Вона спрямовується на розвиток системи підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації фахівців органів управління в сфері молодіжної політики, а також на забезпечення регулярного навчання працівників, діяльність яких пов'язана з реалізацією молодіжної політики [1].

З-поміж основних напрямів реалізації кадрової підтримки процесу реалізації молодіжної політики передбачено такі:

1) удосконалювання програм із підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації молодіжних працівників (програми стажування молодих державних службовців, навчальні візити та міжнародні навчальні програми для співробітників молодіжних організацій);

2) урахування попереднього досвіду навчання; розвиток навичок ведення молодіжної роботи, що включає проведення навчання для молодіжних працівників та визнання цього навчання; унесення до переліку спеціальностей середньої й вищої освіти нових спеціальностей у сфері молодіжної політики;

3) затвердження державних освітніх стандартів; програми підвищення кваліфікації з питань молодіжної політики мають включати методологію та процес ефективного розроблення й виконання політики, а також обмін досвідом і найкращими практиками (в Україні та за кордоном);

4) розроблення нормативних документів, що визначають статус, систему соціальних гарантій і заохочень для працівників бюджетних установ, органів у справах молоді й працівників молодіжних організацій;

5) формування на основі довгострокового планування державного замовлення навчальним закладам, науково-дослідним установам, тимчасовим творчим колекти-

вам на розроблення й здійснення програм підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації фахівців у сфері молодіжної політики;

6) розвиток системи перепідготовки молодіжних працівників, організацію практик і стажувань, розроблення навчально-методичного забезпечення на основі конкурсів програм і методик;

7) забезпечення молодіжних працівників у різних сферах спеціалізованою науково-методичною й інформаційною літературою;

8) унесення пропозицій про ступінь соціального захисту й стимулювання оплати праці молодіжних працівників, які працюють у комунальних установах;

9) залучення молоді до молодіжної роботи (до підготовки, планування, виконання й оцінки діяльності); молодіжні працівники мають володіти навичками та методами для того, щоб розділити свої повноваження з молоддю та забезпечити її активну участь у молодіжній роботі [1].

Не забули розробники законопроектів й про підвищення кваліфікації молодіжних працівників. Так, відповідно до п. 4 ст. 23 молодіжні організації й організації, які працюють із молоддю, повинні надавати можливість своїм членам і волонтерам проходити навчання в програмах підготовки молодіжних працівників. Молодіжні працівники надають молодіжним організаціям і організаціям, що працюють із молоддю, допомогу в аналізі, плануванні, організації, моніторингу й оцінці молодіжної політики, базуючись на індивідуальному підході й оцінці специфічних потреб молодих осіб [1].

У цілому діяльність із підтримки підвищення кваліфікації та спеціалізованої підготовки молодіжних працівників здійснюється в тісній взаємодії з Національним агентством підтримки молодіжних ініціатив, центральним органом виконавчої влади в справах молоді й згідно зі встановленими ними стандартами якості підготовки молодіжних працівників. Усі ці питання є складниками загальнодержавних і місцевих програм із реалізації Національної молодіжної стратегії [1].

Означені вище функціональні обов'язки молодіжних працівників визначені в межах реалізації завдань основних закладів молодіжної інфраструктури (молодіжні центри, Національна волонтерська служба, Фонд молодіжного житлового кредитування та ін.).

Молодіжний центр (заклад, молодіжний клуб) – одна з форм групової роботи, спрямована на розвиток знань, умінь, навичок, підвищення обізнаності молоді, розширення кругозору, мережі соціальних контактів

тощо. Може характеризуватися певною регулярністю відвідування/участі, відносно стабільною групою учасників тощо. Національні, місцеві й таборіві молодіжні центри можуть створюватись органами виконавчої влади й місцевого самоврядування, які здійснюють молодіжну політику, молодіжними організаціями чи організаціями, котрі працюють із молоддю, а також у рамках діючих позашкільних закладів, закладів культури та в рамках центрів соціальних служб (через виділення необхідного приміщення – «відкритих просторів» – і кадрової підтримки зі штатних працівників зазначених закладів чи центрів) (п. 1–4, ст. 24) [1].

Не менш важливими є й інші статті нового законопроекту, що передбачають різні аспекти організації молодіжної роботи.

Під час презентації нового законопроекту (24 листопада 2016 р.) керівник програм із питань здоров'я та розвитку молоді ЮНІСЕФ в Україні О. Сакович привітала Міністерство молоді та спорту з такими починаннями: «ЮНІСЕФ вітає зусилля міністерства щодо вдосконалення законодавства у сфері молоді. Ми вітаємо ініціативу проводити громадські обговорення серед молоді, бо саме вони мають вирішувати ті питання, які їх стосуються» [2].

Із дня набрання чинності цим Законом втрачає чинність низка нормативних документів: 1) Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 16, ст. 166); 2) Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 34, с. 1544, ст. 343); 3) Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 1, ст. 2) та ін. [1]. Із цього приводу народний депутат І. Крулько, який виступив співавтором цього закону, зазначив: «Цей закон дозволить скасувати три попередні закони, які стосуються молодіжної політики. У нас відбудеться своєрідна кодифікація, коли буде один документ, який стосуватиметься молодіжної політики» [2].

Розробники законопроекту сподіваються, що він буде внесений у Раду найближчим часом і що не станеться ситуації, коли

Міністерство фінансів вважатиме ці витрати неперіоритетними. Адже молодь в Україні є, вона потребує певних витрат із боку платників податків. І саме ці платники зацікавлені в тому, щоб підтримувався потенціал нашої молоді, щоб завдяки впровадженню нормальної діючої молодіжної політики ми перейшли від радянсько-пропагандистської системи до незалежної української роботи з молоддю [4].

Висновки з проведеного дослідження. Сучасна молодь – це покоління людей, які здебільшого підтримують процеси формування демократичної незалежної держави, відродження України; генерація, що вимагає більш конструктивних і динамічних еволюційних кроків щодо розвитку суспільства; покоління людей, які бажають учитися, працювати, власними силами забезпечувати своє життя; нарешті, генерація людей гарячих, радикально налаштованих, які не сприймають будь-яку фальш, нещирість, пусті обіцянки стосовно свого сьогодення й майбуття. Тому одне з основних завдань цілісної соціальної політики полягає у створенні та забезпеченні реальних умов для всебічного розвитку кожної молоді людини, у максимальному її залученні до політичного, соціально-економічного та духовного життя суспільства. Завдання ж педагогічної науки, вищої школи – актуалізація багатоаспектної проблеми молодіжної роботи як нового стратегічного напрямку соціальної політики не лише на концептуальному рівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про молодь : проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc>.
2. Презентація Закону України «Про молодь» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2125660-presentacia-zakonu-ukraini-pro-molod.html>.
3. Соціальна політика : [Навчальний посібник] / Уклад. І. Карпич, Н. Коляда. – Умань : ФОП Жовтий, 2016. – 134 с.
4. Ткачук Я. Новий закон про молодь: гроші для юнацьких ідей / Я. Ткачук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://styknews.info/novyny/sotsium/2016/11/30/novyi-zakon-pro-molod-groshi-dlia-iunatskykh-idei>.